

FYLKESMANNEN I HEDMARK

Miljøvern

Norges vassdrags- og energidirektorat

Postboks 5091, Majorstua
0301 Oslo

	<i>Vår dato</i>	<i>Vår referanse</i>
	28.09.2016	2016/5682
<i>Saksbehandler, innvalgstelefon</i>	<i>Arkivnr.</i>	<i>Deres referanse</i>
Atle Rustadbakken, 62 55 11 67	008	201604033

Høring - Søknad om vurdering av konsesjonsplikt for opprustning / utvidelse av Skjefstadfoss 2 kraftstasjon - Elverum kommune

Vi viser til brev fra NVE datert 16.8.2016 vedlagt en søknad datert 8.7.2016 fra Østerdalen Kraftproduksjon om vurdering av konsesjonsplikt ved skifte av løpehjul ved Skjefstadfoss 2 kraftstasjon. Kraftverkeier opplyser i søknaden at nye løpehjulskovler ble montert i kraftstasjonen både i 2006 og i 2013, noe som har resultert i en gradvis økning i slukeevne fra ~250-260 m³/s til nåværende 270 m³/s. Tiltakene ble ikke omsøkt. Etter å ha blitt gjort kjent med saken, har nå NVE besluttet at planene etterskuddsvis skal behandles etter vannressursloven § 18 og vurderes etter vannressursloven §§ 8 og 10. NVE skal på bakgrunn av de beskrevne planene vurdere om tiltaket medfører skade og ulempe av slik betydning for allmenne interesser at det oppstår konsesjonsplikt. Saken er derfor sendt ut på høring hos Elverum kommune, Hedmark fylkeskommune og Fylkesmannen i Hedmark.

Relevante andre saker

Vi viser til tilsvarende sak ved Løpet kraftverk, sendt ut i sommer der Eidsiva Vannkraft as byttet løpehjul i kraftverket uten å omsøke tiltaket. Denne oppgraderingen resulterte i en økning i slukeevne fra 150 m³/s til 176 m³/s gjennom Løpet kraftverk. Vi viser også til saken om Braskereid kraftverk som i 2013 fikk tillatelse til å utvide med nytt aggregat slik at slukeevnen øker fra 270 m³/s til 450 m³/s gjennom kraftverket. Ingen av disse sakene ble av NVE vurdert å berøre de allmenne interessene i tilstrekkelig grad til at det løste ut konsesjonsplikt etter § 8 i vannressursloven. Dette til tross for at Fylkesmannen i Hedmark i våre høringsuttalelser hadde påpekt konkrete utfordringer når det gjaldt vannslipp relatert til fiskens vandringer forbi disse kraftdammene og da i sær fiskens nedvandringmuligheter som blir direkte negativt berørt av økt slukeevne i disse kraftverkene. Samme problemstilling er nå gjeldende i Skjefstadfossen der det også synes å være helt avgjørende med vann i overløp for at den oppvandrende fisken i det hele tatt skal finne inngangen til fisketrappa. Etter Fylkesmannens syn representerer fiskeinteressene i disse store vassdragene vesentlige allmenne interesser, følgelig vil tiltak som påvirker fisken negativt påvirke allmenne interesser negativt.

<i>Postadresse:</i>	<i>Kontoradresse:</i>	<i>Telefon Statens hus:</i>	<i>Telefaks:</i>	<i>Org.nr.:</i> 974 761 645
Postboks 4034	Parkgt 36			
2306 Hamar	2317 Hamar	Sentralbord: 62 55 10 00	62 55 10 31	<i>Banknr.</i> 7694.05.01675

E-post: fmhepost@fylkesmannen.no Internett: www.fylkesmannen.no

Fiskevandring

Fiskevandringens problematikk forbi kraftverksinstallasjoner har vært et utfordrende tema helt siden vannkraftanleggenes inntog i våre vassdrag i etterkrigstida. Der det i regulerte vassdrag er tatt hensyn til fiskens vandring, er det i hovedsak oppvandringsløsninger som er blitt etablert i form av fisketrapper. Funksjonaliteten på fisketrappene synes å variere mye da det innebærer en rekke utfordringer å finne tekniske løsninger som fungerer optimalt for fisk av ulike arter, størrelser og ved ulike vannføringer og -temperaturer. Nedvandringens problematikk synes å være enda mer problematisk og i mindre grad innlemmet og løst i form av iverksatte og funksjonelle tiltak. Tidligere var det imidlertid egne krav om vannslipp knyttet til tømmerfløting i mange av våre vassdrag. Fløtingstidspunktene synes å ha overlappet med perioder for store fiskevandring så vannbehovet til nedvandrende fisk var dermed til en viss grad dekket uten særskilte pålegg knyttet til fisken. Men ved avvikling av tømmerfløtingen falt dette ekstra vannslippet som oftest bort, og dermed også vannet som fisken var avhengig av under nedvandring forbi mange vannkraftinstallasjoner. Avslutning av tømmerfløtingen på midten av 1980-tallet synes å sammenfalle godt med nedgangen i vandrende fisk registrert i Rena- og Glommavassdraget på 90-tallet.

Problemer for vandring i dagens kraftverk

To nyere rapporter (NINA Rapport 306; NINA Rapport 537) har påpekt flere tiltak som kan forbedre fiskens mulighet til opp- og nedvandring forbi dagens anlegg i Rena og Glomma. Når det gjelder Skefstadfossen så peker rapportene bl.a. på at vannføringen i trappa er for liten og at trappa ikke er egnet for nedvandring da vanninntaket ligger om lag 1 m under vannspeilet. I Skefstadfossen er det etter all sannsynlighet også avgjørende med overflatetapping av vann over én eller flere av flomlukene for å opprettholde nedvandringens muligheter for fisken. I NINA-rapport 537 er det foreslått konkrete tiltak på dagens innretninger for å øke potensialet for fiskevandring forbi kraftverkene. Men i denne rapporten som i de fleste andre utredninger, er fokuset satt på oppvandringsmulighetene mens lite er omtalt og vurdert om nedvandringene forbi installasjonene. Overlevelse under nedvandring er opplagt en forutsetning for at vandrende populasjoner (flergangsgyting, næringsvandring, m.m.) skal kunne opprettholde livskraftige bestander. Vi er positive til regulantenens vilje til å endre på trappeløsninger samt iverksette nye registreringsløsninger for fisk i trapper de siste åra, men vi etterlyser nå et større fokus på registreringer og tiltak for nedvandrende fisk gjennom, over og/eller forbi kraftverkdammer.

Vurdering i forhold til naturmangfoldloven

I Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven), av 19.6.2009 nr. 100, § 7 heter det at §§ 8 til 12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet (herunder også NVE). § 8 sier at *Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.* Vi mener her at kunnskapsgrunnlaget om fiskens vandring fortsatt er mangelfullt, og da især begrunnet med det vi faktisk ikke vet om nedvandring forbi kraftverkene i dag. § 10 sier at *En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for.* Hvordan vandringene vil bli påvirket av den samlede belastningen av de allerede omtalte og gjennomførte tiltakene i Løpet, Braskereidfossen og nå Skefstadfossen vet vi ikke. Dermed er det viktig at § 9 følges *Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. ... Ved å øke kunnskapsgrunnlaget om fiskens nedvandring, vil man kunne tilrettelegge for mer miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder ved kraftverkene, som så vil kunne begrense skadene det nye inngrepet kan medføre.* Naturmangfoldloven §§ 8-12 tilsier derfor at man må undersøke forholdene omkring fiskens eksisterende og framtidige vandring forbi kraftverket bedre forut for iverksetting av tiltak, og at ombyggingen dermed bør bli behandlet som en ny konsesjonssøknad.

NVEs tilnærning til vannføringsberegningene

Fra NVEs avgjørelse om tilsvarende sak i Løpet kraftverk, datert 21.9.2016 konkluderer NVE med følgende: *NVE kan ikke se at en reduksjon i overløp i 10-12 døgn i året med fører nevneverdige konsekvenser for fiskebestanden eller andre allmenne interesser på den berørte strekningen. ... NVE vurderer noen færre dager med overløp på dammen til ikke å berøre viktige allmenne interesser i nevneverdig grad. Vi kan heller ikke se at et redusert flomoverløp i ca. 10–12 dager i året har noen nevneverdig betydning for ny fisketrappløsning ved Løpet kraftverk.* Her rettet NVE seg direkte etter regulantens framstilling av effektene der de i sin søknad fremmet følgende vurdering: *I og med at perioden der vannføringen ligger mellom 150 og 176 m³/s statistisk sett vil være ca. 10 – 12 døgn, antar innehaver at noe mindre strømmende vann i selve flomløpet på 25-30 m vil gi svært liten negativ konsekvens for fisk.*

I Østerdalen Kraftproduksjon (ØKAS) sin søknad om oppgraderingen av Skjefstadfoss 2 oppgis at *Økt slukeevne kan være negativt for fisk ved at økt antall fisk kan ledes mot turbininntaket, og at antall dager med overløp reduseres. Nedvandring anses som en av de viktigste utfordringene ved kraftverkene i Glomma, men gitt den beskjedne reduksjonen i antall dager med overløp kan vi ikke se har noen stor ytterligere negativ konsekvens for fiskevandring. Økningen i slukeevne medfører, simulert med en 30-års serie fra 1981-2010, at antallet dager med overløp ved flomlukene reduseres med mellom ca. 2-4 dager i året og at antall dager med Vannføring igjennom omløpet reduseres med mellom ca. 5-10 dager i året. ØKAS vurderer derfor at den negative konsekvensen for fisk er svært liten. ØKAS kan ikke se at den økte slukeevnen vil medføre noen nye konsekvenser for det øvrige biologiske mangfoldet i elva.»*

Fylkesmannen er usikker på måten vannføringsstatistikken her er brukt til å framstilles hvordan økt slukeevne påvirker vannføringen over og forbi kraftverksdammene. Dette gjelder både i Løpet-saken og i Skjefstadfoss-saken som vi her uttaler oss til. **Endringer i antall dager** med vann i overløp og/eller over flomlukene forteller nødvendigvis ikke det fulle bildet av effektene av økt slukeevne. Realiteten er at en økt slukeevne fra ~250-260 m³/s til 270 m³/s i Skjefstadfossen kraftverk medfører en inntil 10-20 m³/s reduksjon overløp og/eller omløp i **alle** de dager der vannføringen i elva overstiger den opprinnelige slukeevnen og ikke kun de dager som vannføringen ligger mellom ~250-260 m³/s og 270 m³/s. Fylkesmannen er derfor i tvil om beregningsgrunnlaget som NVE synes å tillegge størst vekt (redusert antall dager med vann eller ikke i overløp) er tilstrekkelig.

Konklusjon

Fylkesmannen mener at status med hensyn vandring, og da særlig nedvandringmulighetene for fisk forbi kraftverksdammene våre i dag er for dårlig. Økt slukeevne i kraftverket vil forsterke dette ytterligere. Fylkesmannen mener at de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven er av vesentlig betydning i denne saken når NVE skal vurdere hvilke vilkår som skal stilles. Det bør blant annet vurderes å gi et pålegg om vann i overløp, og dette overløpet må kunne fungere som nedvandingsvei for fisken. Vannet fra overløpet kan samtidig fungere som attraksjonsvann for oppvandrende fisk. En oppsummerende studie av trappeløsningene i Glomma-/ Renasystemet viser at de tekniske løsningene til nå har vært utilstrekkelige, og kan gi uheldige økologiske effekter (van Leeuwen et al. 2016). Telemetristudier ved Hunderfossen i Gudbrandsdalslågen viste at slipp av kun 4 m³/s (tilsvarende 36 cm vanddybde over lukekanten) som overflatevann gjennom en isluke ga tilfredsstillende nedvandringmuligheter for stor Mjøsørret (Arnekleiv m.fl. 2007). For Skjefstadfoss 2 kraftverk er det derfor behov for nye konsesjonsvilkår med konkrete effektmål for opp- og nedvandring av fisk for å tilrettelegge for restaurering av de gamle vandringmønstrene i vassdraget. Vi anbefaler derfor NVE å kreve konsesjonsbehandling med grunnlag i at allmenne interesser blir negativt påvirket av denne oppgraderingen.

Med hilsen

Jørn Georg Berg e.f.
miljøverndirektør

Atle Rustadbakken
seniorrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes ut uten signatur.

Kopi til:

Elverum kommune	Postboks 403	2418	Elverum
Hedmark fylkeskommune	Pb 4404	2325	Hamar
	Bedriftssenteret		

Kraabøl, M. og Museth, J. (2007): Fisketrapper i Glomma og Søndre Rena mellom Bingsfoss og Storsjøen. Funksjonalitet, problemsøk og tiltak. NINA Rapport 306, 32 s.

Kraabøl, M. og Nashoug, O. (2010): Fiskevandring forbi kraftverk og dammer i Rena og Glomma: Systemforståelse, lokal og internasjonal basiskunnskap og innspill til instruksjoner ved de enkelte fiskepassasjene. NINA Rapport 537, 47 s.